

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

معرفت شناسی
و مباحث جدید کلامی

موضوع:

کلام جدید: ۳۱ (کلام و عقاید: ۲۰۴)

گروه مخاطب:

- تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۱۹۶۲

مسلسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۴۹۵۲

معلمی، حسن، ۱۳۳۸ -

معرفت‌شناسی و مباحث جدید کلامی / حسن معلمی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۰.

[۲۶۸] ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۱۹۶۲) (کلام و عقاید: ۲۰۴، کلام جدید: ۳۱)

ISBN 978-964-09-0866-2 - تومان: ۴۷۰۰

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Hasan Moallemy. Epistemology and new eloquence

ص. ع. به انگلیسی:

arguments

کتاب‌نامه: ص. [۲۴۱] - ۲۴۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. شناخت (فلسفه). ۲. شناخت (فلسفه اسلامی). ۳. شناخت (فلسفه دین). ۴. کثرت‌گرایی مذهبی. ۵. هرمنوتیک. ۶. دین و اخلاق. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان.

م ۲ / ف ۱۶۸ BD

۱۲۱

۱۳۹۰

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۲۴۱۰۸۳۶

معرفت شناسی و مباحث جدید کلامی

حسن معلمی

بوسیت پکتن
۱۳۹۰

معرفت شناسی و مباحث جدید کلامی

• نویسنده: حسن معلی

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۰ • شمارگان: ۱۰۰ • بها: ۴۷۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

- ❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفائی)، ص پ ۳۷۱۸۵ / ۹۱۷، تلفن: ۷۷۲۲۱۵۵-۷، ۷۷۲۲۱۵۲، ۷۷۴۳۲۶، ۷۷۴۳۲۶
- ❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاران ۱۷۰۰۰ ناشر)
- ❖ فروشگاه شماره ۲: میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۸۹۵۶۹۲۲-۸۸۹۵۶۹۲۲، ۸۸۹۵۶۹۲۲-۸۸۹۵۶۹۲۲
- ❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شمع خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۲
- ❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شمع اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰
- ❖ فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲
- ❖ فروشگاه شماره ۶ (ویژه جوانان): قم، ابتدای خیابان شهدا، تلفن: ۷۸۲۷۱۰۲
- ❖ بخش پکتا (بخش کتب اسلامی و انسانی)، تهران، خ حافظ، نرسیده به چهار راه کالج، نیش کوچه پامشاد، تلفن: ۸۸۹۴۰۳۰۳
- ❖ نمایندگی های فروش کتاب مؤسسه در داخل و خارج کشور (ضمیمه برگه نظرخواهی آثار انتهایی کتاب)

تمامی حقوق نشر، چاپ و توزیع این کتاب محفوظ است. این کتاب به صورت مجرای خود در سال ۱۳۸۵ در بوستان کتاب ازنویسنده

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • سرپرستار: ابوالفضل طریقه دار • ویراستار: محمد اسماعیل انصاری • نماینده سر: فرج الله جهاندوست • چکیده عربی: سهیله خانمی • چکیده انگلیسی: فائزه اسماعیلی • فنی: مصطفی محفوظی • مسئول واحد حروف نگاری: احمد مؤتمنی • اصلاحات حروف نگاری: منا جمیل پور و الهام قره گزلو • صفحه آرایی: حسین محمدی و احمد مؤتمنی • کارشناس و کنترل نمونه خوانی: محمد جواد مصطفوی • نمونه خوانی و بازخوانی نهایی متن: مرتضی عراقی • نظارت و کنترل آماده سازی: بیژن سهرابی • کنترل فنی صفحه آرایی: حسامی جعفری • کارشناس طراحی و گرافیک: مسعود نجابتی • طراح جلد: حسین میرزایی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی • اداره آماده سازی: حمید رضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی.

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	مباحث مقدماتی و شکاکیت
۱۷	مباحث مقدماتی
۱۷	تعریف معرفت‌شناسی
۱۸	موضوع معرفت‌شناسی
۱۸	هدف معرفت‌شناسی
۱۸	روش معرفت‌شناسی
۱۹	ضرورت معرفت‌شناسی
۲۰	پیشینه تاریخی معرفت‌شناسی
۲۲	فصل اول: معرفت حقیقی و مؤلفه‌های آن
۲۲	معرفت حقیقی
۲۴	تعاریف دیگر
۲۴	نقد و بررسی

فصل دوم: امکان علم و بحث شکاکیت ۲۷

مقدمه ۲۷

ادعای شک‌گرایان و بررسی آن ۲۹

استدلال شکاکان ۳۰

نقد و بررسی ۳۱

مطابقت ۳۵

مقدمه ۳۷

علم حصولی و حضوری ۳۷

خطاناپذیری علم حضوری ۳۹

سؤال ۴۰

پاسخ ۴۱

مصادیق علم حضوری ۴۳

علوم حصولی ۴۴

تصورات ۴۴

تصورات جزئی ۴۵

اقسام مفاهیم کلی ۴۵

مفاهیم ماهوی و فلسفی ۴۶

ویژگی‌های مفاهیم ماهوی و فلسفی ۴۸

منشأ انواع مفاهیم ۴۹

توضیح مطلب ۵۲

تعارفات ۸۴

۵۵	قضایای تحلیلی و ترکیبی
۵۶	قضایای بدیهی و نظری
۵۸	مبادی تصدیقات
۵۸	۱. بدیهیات اولیه
۵۹	۲. قضایای تحلیلی
۵۹	۳. وجوہات
۵۹	قضایای نظری
۶۱	ارزش انواع تصدیقات
۶۱	۱. وجوہات
۶۲	۲. بدیهیات اولیه
۶۵	معرفت‌شناسی دینی
۶۷	"مقدمه
۶۷	۱. دین
۶۹	۲. معرفت دینی
۷۰	۳. معرفت‌شناسی دینی
۸۱	منابع جهت مطالعه بیشتر
۸۳	پلورالیسم و کثرت‌گرایی
۸۵	مقدمه
۸۷	۱. معانی کثرت‌گرایی دینی (پلورالیسم)
۸۹	۲. زمینه‌های کثرت‌گرایی دینی (پلورالیسم)

۹۲ ۳. دلایل کثرت‌گرایی دینی (پلورالیسم دینی) ۹۲

۹۳ ۴. نقد و بررسی ادله کثرت‌گرایی دینی (پلورالیسم) ۹۳

۹۸ ۵. کثرت‌گرایی دینی در قرآن مجید ۹۸

۹۹ آیات دسته دوم ۹۹

۱۰۴ آیات دسته سوم ۱۰۴

۱۰۶ آیات دسته چهارم ۱۰۶

۱۰۸ منابع جهت مطالعه بیشتر ۱۰۸

۱۰۹ هرمنوتیک (قرائت‌های مختلف) ۱۰۹

۱۱۱ مقدمه ۱۱۱

۱۱۱ ۱. هرمنوتیک کلاسیک ۱۱۱

۱۱۲ ۲. هرمنوتیک رمانتیک ۱۱۲

۱۱۳ ۳. هرمنوتیک فلسفی ۱۱۳

۱۲۳ عقل و ایمان «۱» ۱۲۳

۱۲۵ مقدمه ۱۲۵

۱۲۷ ۱. عقل‌گرایی افراطی ۱۲۷

۱۳۱ ۲. عقل‌گرایی تفریطی ۱۳۱

۱۳۸ ۳. عقل‌ستیزی (ایمان‌گروی و نص‌گرایی) ۱۳۸

۱۴۵ عقل و ایمان «۲» ۱۴۵

۱۴۷۰ عقاید ۱۴۷۰

عقل و دین؛ علم و دین.....	۱۷۱
---------------------------	-----

گوهر و صدف دین.....	۱۷۵
---------------------	-----

مقدمه.....	۱۷۷
------------	-----

احتمالات در باب اجزاء و اهداف دین.....	۱۷۹
--	-----

احتمال درست و قابل قبول.....	۱۸۰
------------------------------	-----

خلاصه و جمع بندی.....	۱۸۳
-----------------------	-----

اخلاق و دین.....	۱۹۳
------------------	-----

مقدمه.....	۱۹۵
------------	-----

دیدگاه‌های مختلف در باب دین و اخلاق.....	۱۹۷
--	-----

۱. اخلاق مؤید دین است.....	۱۹۸
----------------------------	-----

۲. اخلاق معارض با دین است.....	۱۹۹
--------------------------------	-----

۳. اخلاق جزئی از دین است (داخل در دین است).....	۲۰۱
---	-----

اشکالات مطرح شده در باب نظریات فلاسفه غرب.....	۲۰۲
--	-----

۱. نظریه کانت.....	۲۰۳
--------------------	-----

۲. نظریه آون.....	۲۰۳
-------------------	-----

۳. نظریه راشلز.....	۲۰۳
---------------------	-----

جمع بندی نهایی.....	۲۰۴
---------------------	-----

حکومت دینی.....	۲۰۷
-----------------	-----

مقدمه.....	۲۱۸
------------	-----

۲۲۰	۱. ضرورت حکومت
۲۲۱	الف. ضرورت نظم و امنیت داخلی جامعه
۲۲۱	ب. لزوم دفاع و آمادگی در برابر دشمنان
۲۲۲	ج. لزوم ایجاد تعادل میان فعالیت‌های اقتصادی
۲۲۲	د. لزوم رفع اختلاف‌ها و کشمکش‌ها
۲۲۳	هـ. لزوم وضع احکام و مقررات جزئی
۲۲۳	و. لزوم تعلیم و تربیت
۲۲۴	ز. لزوم تصدی کارهای بدون متصدی
۲۲۵	۲. ضرورت حکومت دینی
۲۲۵	الف. ضرورت قانون الهی
۲۲۸	ب. ضرورت نصب امام و رهبر (حاکم)
۲۳۱	۳. حکومت دینی در آیات قرآن مجید
۲۳۶	۴. ضرورت حکومت دینی در روایات
۲۴۰	خاتمه و جمع‌بندی
۲۳۶	کتاب‌نامه

نمایه

۲۴۷	آیات
۲۵۰	روایات
۲۵۲	اعلام
۲۵۶	موضوعات

مقدمه

فرض کنید در فضایی سرسبز و آکنده از گل‌های مختلف با رنگ‌های گوناگون به مطالعه انواع گل‌ها مشغولید و این کار را با میل خاصی با استفاده از دوربین دوربردی که مخصوص این کار است، انجام می‌دهید و در این مطالعه، رنگ و شکل و اندازه‌ها مورد نظر شماست. حال اگر کسی از شما بپرسد که از کجا مطمئن هستید عدسی دوربین شما محدب یا مقعر و یا دودی نیست و شما را با این سؤال دچار تردید کند، کار منطقی شما بعد از آن سؤال چه خواهد بود، قطعاً به مطالعه دوربین و بررسی آن خواهید پرداخت تا مطمئن شوید دوربین مورد نظر، واقعیات را آن گونه که هستند به شما نشان می‌دهد، نه بزرگ‌تر و نه کوچک‌تر و نه رنگی.

حال اگر کسی همین سؤال را در باب دستگاه ادراکی و ذهن بشر مطرح کند؛ یعنی سؤال کند که از کجا مطمئن باشیم ذهن و دستگاه ادراکی ما انسان‌ها حقایق و واقعیات را آن گونه که هستند به ما ارائه می‌دهد، مخصوصاً با توجه به خطاهای حواس، عکس العمل منطقی چیست؟ روشن است که مطالعه ذهن و دستگاه ادراکی بشر و نحوه دستیابی به

علوم و ادراکات و انواع ادراکات آن، مباحثی است که باید مطرح گردد. پرسش‌هایی که در ریاضی و فیزیک یا فلسفه مطرح می‌شود پرسش‌هایی در باب حقایق و واقعیات هستی است:

خدا وجود دارد؟

آیا آب در دمای صد درجه به جوش می‌آید؟

آیا نفس فانی است؟

آیا $2 \times 2 = 4$ می‌شود؟

مطلوب در این سؤال‌ها واقع است. اما سؤال‌هایی که از دستگاه ادراکی بشر و صحت و سقم آن می‌شود سؤال از واقعیات نیست، بلکه سؤال از نحوه رسیدن به واقعیات است؛ یعنی:

منشأ پیدایش ادراکات بشر چیست؟

ابزار ادراک بشری کدام است؟

ملاک و معیار صحت و خطای ادراک چیست؟

در طول تاریخ فلسفه، این گونه سؤال‌ها مطرح بوده است و حتی در فلسفه غرب (یونان باستان) سوفسطائیان و شکاکانی وجود داشته‌اند که اعتبار علم و ادراک را مورد تردید قرار داده‌اند و در مواردی آن را انکار و شبهاتی را در این باب مطرح کرده‌اند. آنان سخن خود را توسط تعارض فلاسفه و علما در باب فهم حقایق، خطاهای حواس و تفاوت فرهنگ‌ها و آداب و رسوم تقویت می‌کردند و افراد مختلفی در این زمینه مطالبی عرضه کرده‌اند.

دورهٔ رنسانس که در مرحلهٔ دوم شک‌گرایی غرب است، شبهاتی در این

قرار گرفت، گرچه فلاسفه‌ای همچون دکارت به مبارزه با شک‌گرایی پرداختند، ولی طولی نکشید که فلاسفه تجربی انگلستان بنایی را پایه ریزی کردند که در نهایت توسط هیوم به شک‌گرایی مهم‌تری تبدیل شد و کانت که قصد مبارزه با شک‌گرایی داشت، فلسفه‌ای را مطرح کرد که پایه و اساس معرفت‌شناسی واقعی را ویران ساخت.^۱

ولی مسئله در فلسفه اسلامی کاملاً متفاوت است، زیرا مسیر معرفت‌شناسی در فلسفه اسلامی به صورت تکاملی و اصلاحی است؛ یعنی تا پیش از علامه طباطبائی معرفت‌شناسی به طور ضمنی مطرح بوده است (گرچه در همین حد نیز مطالب ارزشمندی توسط فلسفه اسلامی مطرح شد، پایه و اساس معرفت‌شناسی در فلسفه اسلامی قرار گرفت) و بعد از علامه طباطبائی، شهید مطهری و شهید صدر و دیگر بزرگان مطالب ارزشمندی را در این باب مطرح کردند پس از آن‌ها نیز کتاب‌هایی در همین زمینه به نگارش درآمد و امروز با مطالب متنوع و فراوانی در این زمینه مواجه هستیم، گرچه قدم‌های تکمیلی هم‌یشه لازم و ضروری است. پرسش‌ها و شبهات معرفت‌شناسی به تدریج وارد حوزه دین و مباحث مربوط بدان نیز شد و بحث تغییر معرفت دینی، حقانیت ادیان و قرائت‌های مختلف از پی‌آمدهای آن است.

این نوشتار بر آن است که مروری گویا و مختصر در این زمینه داشته باشد تا عموم دانشجویان و جوانان اهل مطالعه به آسانی بتوانند در این زمینه آگاه گردند و احیاناً پاسخ سؤال‌های گوناگون خود را دریافت کنند.

۱. توضیح و تفصیل این بخش را در کتاب نگاهی به معرفت‌شناسی در فلسفه غرب تألیف نگارنده جست‌وجو نمایید.

مباحث مطرح در این نوشتار عبارت است از:

۱. مباحث مقدماتی و شکاکیت

۲. مطابقت

۳. معرفت دینی

۴. پلورالیسم و کثرت‌گرایی

۵. هرمنوتیک (قرائت‌های مختلف)

۶. عقل و ایمان «۱»

۷. عقل و ایمان «۲»

۸. گوهر و صدف دین

۹. اخلاق و دین

۱۰. حکومت دینی

حسن معلمی

قم - ۱۳۸۹